

LISA GIOMBINI – ADRIÁN KVOKAČKA (eds.):**Everydayness: Contemporary Aesthetic Approaches**Prešov: University of Prešov, Faculty of Arts; Rome: Roma TrE-Press
2021, 289 s.

Slovo každodennosť je laickej i vedeckej spoločnosti natoľko všedné, až sa naň často zabúda. Z hľadiska filozofickej i estetickej relevantnosti však obsahuje predpoklady pre výskum vďaka svojej tematickej širokospektrálnosti. Ako píšú v Úvode svojej knihy *Everydayness: Contemporary Aesthetic Approaches* Adrián Kvokačka a Lisa Giombiniová, každodenný život sa v minulosti viazal na sféru stojacu na opačnej strane ako verejná sféra: išlo o entitu osobnej, apolitickej oblasti. Prečo by sme o ňom teda mali hovoriť ako o predmete estetického výskumu? Podľa autorov sa odpoveď na otázku nachádza v skúsenosti každodenného života, ktorý je spojením materiálnej reality a subjektívneho vedomia. Nestojí teda v opozícii k filozofickému či vedec-kému uvažovaniu, ale je zdrojom, z ktorého vychádzajú myšlienky zakladajúce poli-tiku, vedu či umenie.

Dôležité ostáva v zborníku postavenie každodennosti ako špecifického fenoménu, ktorý sa odlišuje od skúsenosti nejasného prúdu každodenného zhonu. Odvo-lávajúc sa na filozofický základ estetickej každodennosti Johna Deweyho alebo Ar-nolda Berleanta, editori zdôrazňujú svoj cieľ – pokúsiť sa o revíziu hlavných problé-mov, ktoré sa vedú v súčasnej každodennej estetike. V prvom rade ide o ujasnenie objektu výskumu s jeho hranicami a vhodnou metodológiou. Zdôrazňujú rôzne prí-stupy autori zborníka pripomínajú, že vo výskume je nenahraditeľné nielen teoretické a filozofické hľadisko, ale aj morálne či praktické implikácie. Záujem o každodennú estetiku sa teda stáva morálnym nástrojom pre výchovu uvážlivejších a uvedomelej-ších jedincov v spoločnosti, čo je dnes dôležité hľadisko nielen pre výchovu ale aj pre filozofické skúmanie estetického vnímania, ktoré sa posúva od tradičnejších kategórií krásy ku estetike každodenného prežívania života jedinca v jeho obývanom prostredí.

Prvá časť zborníka sa venuje každodennosti nášho prostredia, či už ide o vidiek alebo mesto. Neľahká zafinovatelnosť každodennosti v kontexte mestského života je predmetom štúdie od Sanny Lehtinenovej, ktorá sa sústreďuje na vzrušujúci mo-ment dočasnosti prostredia, čo je podľa nej nevyhnutné pre porozumenie zmenám, aké sa objavujú v konkrétnom meste.

Tento problematický úsek je spojený so vzťahom minulých generácií, ktoré vplývali na výstavbu dnešných miest, a súčasným dôrazom na odolnosť a meniacu sa prirodzenosť ľudských estetických hodnôt. V nasledujúcej eseji od Zoltana Somhegyho je cítiť pokračujúci mestský motív, ktorý spája s kategóriou vznešenosti. Dáva ju do kontextu zničených mestských priestorov, na ktoré sa ľudia často nepozerajú ako na objekty estetickej hodnoty. Vznešenosť sa v minulosti prvotne spájala s krajinkami, ktoré neboli klasicky krásne, no od devätnásteho storočia sa touto kategóriou označovali už aj mestské či industriálne objekty.

Zborník sa nevyhýba ani uvádzaniu konkrétnych prípadových štúdií, čo mu len pridáva na vážnosti. Takúto prípadovú štúdiu vytvorila Yevheniia Butsykinová, ktorá sa snažila poukázať na dôležitosť estetických postupov, ktoré môžu priniesť zmenu opustenej mestskej krajiny na milé či známe miesto, čoho dôkazom je vernakulárna záhrada v Kyjeve. Objektom estetickej skúsenosti tu však nie je sama záhrada, ale proces jej zveľaďovania, ktorý je ukotvený v práci záhradkára, ktorý sa usiluje premeniť opustenú krajinu na familiárne miesto.

Veľmi zaujímavým fenomenologickým pokusom je štúdia Filipa Šenka, ktorý sa v nej rozhodol preskúmať mestský typ sídla so špeciálnou pozornosťou k jeho ambivalentnému kontextu. Mesto ponúka jedincom nielen pevnú štruktúru, v ktorej sú jednotlivé úseky navzájom poprepájané, ale aj veľa možností na pluralitu variácií svojich štruktúr. V záujme správnej orientácie v takomto sídle je teda dôležité zorientovať sa v jeho kontinuálnom i diskontinuálnom pohybe a poukázať na dôležitosť *okrajov* (*edges*) takéhoto sídla. Dôležitým momentom analýzy je rozdiel medzi miestom a priestorom (*place vs. space*), ktorého konceptuálnym základom je filozofický podklad Edwarda Caseyho. Pri takomto nazeraní na okraje mestského sídla nachádzame nielen vzájomné zdieľanie, ale aj zlučovanie existujúcich okrajov.

Prvú časť uzatvára esej Petry Baďovej, ktorá ukázkovo symbolicky rozoberá významové odtienky rôznych obydlí a snaží sa poukázať na archetypálny charakter takzvaného „predvedenia“ estetického vzťahu k svetu. Dané aspekty sú exemplifikované na objektoch, akými sú chata, veža či zámok, ktoré tvoria základnú štruktúru slovenských sídel naprieč našou históriou. Esej poukazuje na vzájomnú nadväznosť minulosti a prítomnosti vyjadrenú prostredníctvom týchto archetypálnych objektov.

Fenomén každodennosti sa v estetike dnes už spája aj s pojmom tela a jeho prežívania každodennosti, na čo sa usilujú poukázať texty druhej časti zborníka od Iana Kinga, Eleny Abatovej, Michaely Malíčkovej, Andreja Démutha, Slávky Démuthovej a Lukáša Makkyho. Ian King vo svojom texte nazerá na módu a obliekanie vo vzťahu k sebvýjadreniu cez chiazmy Merleau-Pontyho, ktorý oblečenie trefne pomenúva ako masku každodennej estetiky, čo Abatová dopĺňa pojmom „gramatika obliekania“, ktorá sa v historicko-kultúrnej praxi transformuje.

Malíčková vo svojom texte posúva hranice každodennosti ďalej a spája ich s kultúrnym dialógom a Lipovetského mimetizmom či individualizmom. Zborník sa nevyhýba ani pojmu „atmosféra“, ktorý Lukáš Makky analyzuje v kontexte somaestetiky, pričom nezabúda na významné stanovisko hovoriace o nedostatočnosti takéhoto nazerania, ak ostane len pri nazeraní na telo ako na posledný účel estetickej skúsenosti a nesústreďí sa naň ako na prostriedok, ktorý so sebou nesie aj kontext času či miesta tejto skúsenosti.

Širšie obsahové rozpätie kultúry je predmetom tretej časti zborníka. V hlavnej úlohe vystupuje kultúra vytvárajúca pole pre naše porozumenie každodennosti v kontexte jedla, ktoré je predmetom eseje Elisabetty Di Stefanovej. Di Stefanová nazerá na jedlo ako na vstupnú bránu výnimočnosti, ktorá tak môže prejsť do obyčajnosti. Podobne ako Makky, ani Di Stefanová neobchádza pojem atmosféry, ktorý by ho kládol do súvislosti s vytváraním rôznych prostredí a s dizajnom konkrétneho miesta. Práve usporiadanie jednotlivých objektov určitého miesta je dizajnom, ktorý vytvára požadované prostredie, čo možno vidieť napríklad pri oslave rôznych sviatkov (napr. Vďakyvzdanie). Texty Polony Tratnikovej a Davida Ewinga v sebe nesú ideu konzumerizmu: Tratnikovej analýza poukazuje na snahu súčasného umenia reagovať na kapitalizmus, čo je manifestované na príklade supermarketov ako symbolov umeleckej revolty. Ewing zase analyzuje román *Things. A Story of the Sixties*, kde dáva skúsenosť do protikladu s formou napodobňovania (*mimésis*). Osviežujúcim obohatením zborníka je jeho záujem o architektúru ako objekt estetickej skúsenosti každodennosti, čo sa demonštruje v textoch od Tordisy Berstrandovej aj Coriny van Emmerikovej.

Najdôležitejšie si editori nechali na koniec – posledná sekcia zborníka predstavuje náhľad do metodológie každodennosti. Rôznorodosť autorov jednotlivých textov poukazuje na estetické konanie (Ancuta Mortuová) či pojem rutiny nazeranej cez optiku nedávnej pandémie, v ktorej sa autorka Michaela Paštéková sústreďuje na význam každodenných rituálov pri vytváraní bezpečia v nestálych časoch. Swantje Martachová prináša vo svojom texte metódu špekulácie, ktorá môže pomôcť estetike v nazeraní na estetické kvality bez toho, aby narušila ich prirodzenosť. Na metodologickú dôležitosť fenomenológie ako metódy opisu estetickej hodnoty nájdenej v každodennosti poukazuje text od Malgorzaty Anny Szyszkowskej. Základ svojej argumentácie vidí vo východisku počúvania, ktoré umožňuje aktívnu ľudskú participáciu na každodennosti. Ide o počúvanie, vďaka ktorému môžeme rozpoznať kvality prostredia, ktoré nie sú uchopiteľné inou metódou.

Prínos zborníka je teda významný práve pre svoju nebojácnu aplikovateľnosť na ľudskú každodennosť, ktorá stojí oproti všadeprítomnej ideí *výkonnostne* orientovanej spoločnosti: aj každodenné počúvanie prostredia, v ktorom sa nachádzame,

totiž môže priniesť estetický zážitok nielen na umelecky hodnotných miestach, ale aj v tých obyčajných, takmer nepovšimnutých každodennostiach a premeniť tak všednú realitu na miesto umeleckej hodnoty.

Andrea Miškocová

Recenzia vznikla v rámci projektu VEGA č. 1/0725/22: *Kantova praktická filozofia – potenciál a perspektívy*.

Andrea Miškocová
Prešovská univerzita v Prešove
Filozofická fakulta
Inštitút filozofie
17. novembra 1
080 01 Prešov
Slovenská republika
e-mail: andrea.miskocova@smail.unipo.sk
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9662-5085>